

06. Türkiye ve İngiltere’de ilköğretim birinci kademedeki kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarının temel dil becerileri açısından karşılaştırılması¹

Oğuzhan SEVİM²

Mehmet TOYRAN³

APA: Sevim, O.; Toyran, M. (2021). Türkiye ve İngiltere’de ilköğretim birinci kademedeki kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarının temel dil becerileri açısından karşılaştırılması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (23), 87-104. DOI: 10.29000/rumelide.948299.

Öz

Teknolojik gelişmeler eğitim-öğretim faaliyetlerine çeşitlilik kazandırmış olsa da ana dili eğitiminde kullanılan ders kitapları bütün dünyada önemini korumaya devam etmektedir. Bu kitaplar her türlü yenilikle birlikte yeniden düzenlenerek gelişmelerini sürdürmektedir. Ülkeden ülkeye, dilden dile farklı yapılarda ve anlayışlarda hazırlanmış ana dili ders kitapları mevcuttur. Bu çalışma Türkiye ve İngiltere’de ana dili öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki temel beceri alanlarının nasıl ve ne sıklıkla ele alındıklarını belirlemek, iki dilin öğretimi için hazırlanmış ders kitapları arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmada 3, 4, 5. sınıf Türkçe ders kitapları ile İngiltere’de aynı seviyeler için kullanılan English Now 2 ders kitapları doküman inceleme yöntemine uygun olarak incelenmiştir. Her iki ülkenin ana dili öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki etkinlikler ele alınmış ve bu etkinlikler beceri alanlarına göre sayısallaştırılmış ve yorumlanmıştır. Okuma becerisi oranları iki ülke ders kitaplarında benzerlik gösterse de İngiltere’de görsel okuma etkinlikleri daha çok yer almakta, kitaplarda metinlerin yanı sıra haritalar, diyagramlar, karikatürler, çizimler, şekiller ve yönergeler dikkat çekmektedir. İngiltere’de sözlü iletişim becerileri olan konuşma ve dinleme etkinlikleri dört dil becerisi ortalamasına uygunken Türkiye’de kullanılan 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında sözlü iletişim becerileri etkinliklerinin yeterli oranda olmadığı görülmektedir. Yazma becerisi etkinlik oranları ise her iki ülkede birbirine yakındır. Türkiye’deki ders kitaplarında klasik yazma etkinlikleri tercih edilirken İngiltere’de kullanılan ders kitaplarında yönergeler içeren ve yapılandırılmış yazma etkinlikleri kullanılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ana dili, ders kitapları, beceri alanları, karşılaştırmalı çalışma

A comparison of mother tongue teaching textbooks used in first-level primary schools in Turkey and England in terms of basic language skills

Abstract

Although technological developments have brought diversity to educational activities, textbooks used in mother tongue teaching continue to be important all over the world. These books continue to develop by being rearranged with all kinds of innovations. However, mother tongue teaching textbooks vary in structures and perspectives from country to country, from language to language.

¹ Bu makale Mehmet TOYRAN’ın aynı adlı doktora tezinden üretilmiştir.
² Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Erzurum, Türkiye), oguzhan-sevim@windowslive.com, ORCID ID: 0000-0001-7533-4724 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.03.2021-kabul tarihi: 20.06.2021; DOI: 10.29000/rumelide.948299]
³ Dr., Londra Eğitim Müşavirliği, Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmeni (Londra, Birleşik Krallık), toyran1@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5685-592X

This study was conducted in order to determine in what ways and how often the basic skill areas are utilized in mother tongue teaching textbooks in Turkey and England, and to demonstrate the similarities and differences between them. For this purpose, 3rd, 4th and 5th grade Turkish textbooks and English Now 2 textbooks, used in England for the same levels, were examined in accordance with the document analysis model. The activities in the textbooks used for mother tongue teaching in both countries were examined, and these activities were digitized and interpreted according to skill areas. Although the rates of activities on the reading skill are similar in the textbooks of the two countries, visual reading activities are more common in the English textbooks, and texts are accompanied by maps, diagrams, cartoons, drawings, figures and instructions in them. While the activities on oral communication skills, namely speaking and listening, are at a desired level in the English textbooks, they were found to be insufficient in the 3rd and 4th grade Turkish textbooks. The rates of activities on the writing skill are close to each other in the textbooks of both countries. While conventional writing activities are preferred in the Turkish textbooks, structured writing activities that include guidelines are utilized in the English textbooks.

Keywords: Mother tongue, textbooks, skill areas, comparative study

Giriş

Günümüz dünyasında eğitim yöntem ve teknikleri hızla değişse bile ana dili öğretiminde kullanılan ders kitapları basılı ya da dijital şekilleriyle eğitimin önemli bir unsuru olmaya devam etmektedir. PIRLS tarafından (The Progress in International Reading Literacy Study) 2006'da çeşitli ülkelerden ilkökul öğretmenleriyle yapılan araştırmada, öğretmenlerin %74'ünün ana dili öğretiminde ders kitabı kullanmayı tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, derslerin bütünlüklü işlenmesine katkı sunduğu için ders kitaplarını tercih ettiklerini ifade etmişlerdir (Mullis, 2007: 98). Güleç ve Demirtaş (2012: 77), ders kitaplarının, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta birçok durumda tek öğretim materyali olduğunu söylemişlerdir. Ana dili öğretiminde kullanılan ders kitapları; sistemli öğretim imkânı sunması, ünitelerde derinleşmeyi sağlaması, nitelikli edebiyat metinleri içermesi gibi sebeplerle öğretmenler tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ders kitapları, dünyanın birçok ülkesinde ders materyali olarak önemini korusa bile bu kitaplara yüklenen anlam, ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Bazı ülkeler, ders kitaplarını öğrencilere ücretsiz olarak dağıtırken bazıları ise böyle bir yükün altına girmeyi tercih etmemektedir.

Ana dili öğretiminin daha nitelikli yapılabilmesini sağlamak amacıyla son yıllarda karşılaştırmalı çalışmalar yapılmaktadır. Karababa (2005) Türkçe ders kitaplarıyla Kuzey İrlanda, İskoçya ve İngiltere'de okutulan ders kitaplarını karşılaştırdığı çalışmada İngilizce ders kitaplarında güncel konuları işleyen metinlere daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Durmuşçelebi (2007: 251) tarafından yapılan çalışmada Türkiye ve Almanya'daki ders kitapları karşılaştırılmış, Almanya'daki ders kitaplarının ciltleme, kapak, kâğıt kalitesi, resimlendirme gibi dış yapı özelliklerinin, nitelik bakımından Türkçe ders kitaplarından daha kullanışlı ve kaliteli olduğunu vurgulamıştır. Topçuoğlu (2010) Türkiye ve İngiltere'de ikinci kademedeki okutulan ders kitaplarını, Stebler (2014) de Türkiye ve İsviçre'de okutulan ana dili öğretimi ders kitaplarını karşılaştırmıştır. Şentürk ve Aktaş (2015: 231) Türkiye ve Romanya'da okutulan ana dili Türkçe ders kitaplarının değerler eğitimi açısından karşılaştırmasını yapmışlar, Romanya'da okutulan 8. sınıf ders kitaplarının ulusal değer aktarımı açısından yetersiz olduğunu ortaya koymuşlardır. Kurt (2017) tarafından yapılan çalışmada da Türkiye ve Macaristan'da ilkökul 1 ve 2. sınıfların ana dili öğretiminde kullanılan ders kitapları karşılaştırılmış,

Macaristan’da okutulan ders kitaplarının çeşitliliğinin fazla, tasarım ve içeriğinin de daha zengin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ders kitapları üzerine yapılan karşılaştırmalı çalışmaların daha çok Avrupa ülkeleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir.

Türkiye ve İngiltere’de kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarının okullarda kullanımı farklılık göstermektedir. Türkiye’de ana dili öğretimi ders kitapları, zorunlu eğitim kapsamındaki örgün eğitim kurumlarındaki bütün seviyelerde 2003 yılından itibaren ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Türkçe öğretim programındaki ilkelere göre hazırlanan Türkçe dersi kitapları da Talim Terbiye Kurulunun onayından sonra okullara dağıtılmaktadır. İngiltere’de öğrencilerin eğitim giderleri hükümet desteği ve yerel yönetimler eliyle karşılanırsa bile devlet ücretsiz ders kitabı dağıtımını üstlenmemektedir. Bu sebeple ana dili öğretiminde ders kitabı kullanımı, Türkiye’deki kadar yaygın değildir. İngiltere’deki okullarda derslerde kitap kullanımı öğretmenlerin seçimi ve kararı, okul idaresinin de onayıyla mümkün olabilmektedir. Özellikle son otuz yıl içinde İngiltere’de ana dili öğretiminde ders kitabı kullanımı azalmıştır. Okullarda kullanılan ders kitapları ise *Longman*, *Oxford* gibi tanınmış yayınevleri tarafından hazırlanmaktadır.

Ana dili öğretiminde anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Anlama; dinleme ve okuma becerilerini, anlatma; konuşma ve yazma becerilerini kapsamaktadır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever 1999: 36). Ana dili öğretiminde kullanılan ders kitapları, bu dört temel dil becerisini ve bu beceriler içerisine serpiştirilmiş olan dil bilgisini geliştirmeyi hedefler. Kitaplarda bu becerilerle ilgili etkinlikler yer alır. İlköğretim birinci kademedeki öğrencilerin dil gelişiminin sağlıklı olabilmesi için ders kitaplarındaki etkinliklerin dil becerileri için eşit oranda ve yetkin olması beklenir. Bu çalışma iki ülkenin ana dili öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil becerilerini karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın problemi

Araştırma problemi şöyle belirlenmiştir: “Türkiye ve İngiltere’deki ilköğretimin birinci kademesinde okutulan ana dili öğretimi ders kitaplarında beceri alanları nasıl ve ne sıklıkta ele alınmıştır?” Buna bağlı olarak şu alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Türkiye ve İngiltere’deki ders kitaplarında okuma becerisi, hangi sıklıkla ve nasıl yer almaktadır?
2. Türkiye ve İngiltere’deki ders kitaplarında konuşma becerisi, hangi sıklıkla ve nasıl yer almaktadır?
3. Türkiye ve İngiltere’deki ders kitaplarında yazma becerisi, hangi sıklıkla ve nasıl yer almaktadır?
4. Türkiye ve İngiltere’deki ders kitaplarında dinleme becerisi, hangi sıklıkla ve nasıl yer almaktadır?
5. Türkiye ve İngiltere’deki ders kitaplarında dil bilgisi etkinlikleri, hangi sıklıkla ve nasıl yer almaktadır?
6. Türkiye ve İngiltere’deki ana dili öğretimi ders kitaplarındaki ölçme ve değerlendirme etkinlikleri nasıl yapılmaktadır?

Yöntem

Bu çalışmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Karasar (2000: 77) tarama modellerinin, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımları olduğunu söylemektedir. Araştırmaya konu olan olay, birey, ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez.

Araştırmanın kuramsal altyapısı, dört temel dil becerisinin değerlendirilmesi üzerine kurulmuştur. Türkiye’de İlköğretim birinci kademedede 3, 4, 5. sınıflarda kullanılan Türkçe ders kitapları ile İngiltere’de 3, 4, 5, 6. (Key Stage 2) sınıflar için kullanılan English Now 2 kitabı örneklem olarak seçilerek temel dil becerileri açısından ele alınmış ve yorumlanmıştır. Her iki ülkede kullanılan ana dili öğretimi ders kitapları, oldukları biçimleriyle betimlenmiş ve karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın nesnelere

Bu çalışmada Türkiye ve İngiltere’deki 3, 4 ve 5. sınıflarda kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarının temel dil becerileri bakımından karşılaştırılmış, ders kitaplarındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkçe eğitimi için MEB tarafından 2017-2018 eğitim-öğretim yılı için dağıtılmış kitaplar, İngilizce eğitimi için ise Oxford yayınevinin English Now 2 ders kitabı esas alınmıştır. Bu kitaplardaki etkinliklerin dil becerilerine göre dağılımı ve bunların işleniş biçimleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

3. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI

SINIF	YAZAR	YAYINEVİ
3. Sınıf	Güngör AYDIN Tuncay DEMİREL	MEB Devlet Kitapları Baskı – 2017

Tablo 3. *Türkçe ders kitapları tablosu*

4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI

SINIF	YAZAR	YAYINEVİ
4. Sınıf	Hatice BIYIKLI Yaşar ÖZTAŞ	Doku Yayınları Baskı – 2017

Tablo 4. *Türkçe ders kitapları tablosu*

5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI

SINIF	YAZAR	YAYINEVİ
5. Sınıf	Hülya AĞIN HAYKIR Hüseyin KAPLAN Ali KIRYAR Rasim TARAKCI Ercan ÜSTÜN	MEB Devlet Kitapları 1. Baskı – 2017

Tablo 5. İngilizce ders kitabı tablosu

ENGLISH NOW 2 DERS KİTABI

SINIF	YAZAR	YAYINEVİ
İlkokul 3, 4, 5, 6. Sınıf (Key Stage 2)	Joanna CREWE Judith KNEEN Julia WAINES	Oxford University Press 2006

Tablo 6. Türkçe Ders Kitapları Tablosu

Verilerin toplanması

Bu araştırma boyunca veriler toplanırken belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Karasar (2000: 183)’a göre var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Yazılı belgelere göre belgesel tarama, belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar. Bu yöntem aynı zamanda doküman incelemesi metodu da denilmektedir.

Çalışmamızda öncelikle konumuza kaynaklık eden ders kitapları, ders materyalleri, ülkelerin ana dili öğretimi müfredatları, uzman görüşleri, kaynakçalar, bibliyografyalar tespit edilmiş, incelenmiş ve bir senteze ulaşabilmek için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. İncelenen düzenleme listeleri amaçlarımıza uygun olarak derlenerek notlar alınmış ve bu veriler işleme kolaylığı sağlaması açısından fişlenmiştir.

Bu çalışmada ayrıca nitel veri kaynağı olarak Türkiye ve İngiltere’nin ana dili ders kitaplarından, eğitim sistemlerine ilişkin eğitim bakanlıklarından, eğitimle ilgili kurum ve kuruluşların web sayfalarından, eğitim müfredatlarından, kitap, dergi, tez, makale, rapor vb. bilimsel kaynaklardan da yararlanılmıştır. Bunların yanı sıra Londra’daki bazı ilköğretim okullarında ana dili öğretimine dair ders gözlemleri yapılmış, elde edilen bilgiler ve düşünceler amaçlar doğrultusunda değerlendirilip yorumlanmaya çalışılmıştır.

Veri analizi

Çalışmamızın analizi sürecinde Strauss & Corbin’in (aktaran Yıldırım & Şimşek, 1999: 158) önerdiği veri analizi sürecinin iki önemli çeşidi olan betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Ders kitapları temel veri kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Araştırmaya kaynaklık eden dokümanlar şu aşamalarda analiz edilmiştir:

1. İlk olarak analize konu olan verilerden örneklem seçilmiştir. Türkiye ve İngiltere’de 9-12 yaş grubu için kullanılan ana dili öğretimi ders kitapları betimsel analiz yoluyla betimlenmiştir. 9-12 yaş grubu için ana dili öğretimi ders kitaplarında yer alan tüm üniteler, temalardaki konular teker teker hem içerik hem de görsel olarak betimlenmiştir.

2. İkinci olarak ana dili öğretimi için temel kabul edilen dil becerileri kategorileri oluşturulmuştur. Ders kitaplarındaki okuma, konuşma, dinleme, yazma ve dil bilgisi becerilerinin içerik analizi yapılmıştır. Türkiye ve İngiltere’de okutulan ders kitaplarındaki temel dil becerileri kategorileri belirlenmiş ve bu becerilerin kullanım sıklıklarına bakılmıştır.

3. Üçüncü olarak ders kitaplarında beceri alanlarını gösteren analiz birimleri belirlenmiştir. Analiz birimleri olarak okuma, konuşma, dinleme, yazma ve dil bilgisi logolarının yer aldığı birimler temel

alınmıştır. Aynı dil becerisini de içeren etkinliklerde her iki dil becerisi de ayrı ayrı ele alınmış ve işlenmiştir.

4. Dördüncü olarak elde edilen dokümanlar sayısallaştırılmıştır, sayısallaştırılan dokümanların yüzdelerle dağılımları yapılmıştır. Bu sayede iki farklı ülkenin kitaplarından elde edilen dokümanların karşılaştırılmasında izah edilebilir yargılara ulaşılmıştır. Kitaplardaki temel dil becerilerinin her bir tema her bir ünite ve her bir kitap için ne sıklıkta görüldüğünü anlamak için yüzdelerle analizinden yararlanılmıştır. Bilgin (1995: 96)'in ifadesiyle frekans analizi, en basit sekliyle birim veya öğelerin sayısal, yüzdesel ve oransal bir tarzda görünme sıklığını ortaya koymaktadır. Kitaplardaki ünite ya da temaların her bir metninde dil becerisi alanlarının kaç kez geçtiği sayısal olarak verilmiş ve yüzdelerle ifadelerle bu verilerin analizi yapılmıştır. Analizlere göre temel dil becerilerinin ders kitaplarındaki önemi ve yoğunluğu anlaşılmıştır. Bu analizler ders kitaplarındaki temel dil becerilerinin karşılaştırılabilmesine imkân tanımıştır. Frekanslar sonucu elde edilen sayılar grafiklerle de gösterilmiştir.

5. İki ülkenin ders kitaplarındaki beceri alanları incelenirken eğitim programları da incelenmiş, karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında kullanılan yatay yaklaşımdan da faydalanılmıştır. İki ülke ders kitaplarındaki ana dili öğretimindeki benzerlik ve farklılıklar analiz edilmiş, verilerin analizi için de çerçeve bir plan oluşturulmuştur. Karşılaştırmalar esnasında elde edilen bilgiler mümkün mertebe benzerlik ve farklılıkları göz önüne serecek şekilde düzenlenmiştir. Sonrasında veriler tablolar haline getirilmiştir.

6. Çalışmanın son aşamasında ortaya çıkan veriler anlamlandırılmış, karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır. Elde edilen bulguların neden-sonuç ilişkisi içerisinde açıklanması ve farklılıklar üzerinden karşılaştırmalar yapılması yaptığımız yorumun daha nitelikli olmasına zemin hazırlamıştır. Çalışmanın sonunda ise Türkiye ve İngiltere'deki genel uygulamalar da dikkate alınarak ana dili öğretimi ders kitaplarına dair önerilerde bulunulmuştur.

Bulgular

Türkiye ve İngiltere'de ana dili öğretimi için kullanılan ders kitaplarındaki temalar ve bu temalardaki metinler, dil becerisi etkinlik sayıları açısından incelenmiştir. Bu bölümde her iki ülkede kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarındaki dil becerileri karşılaştırılacaktır.

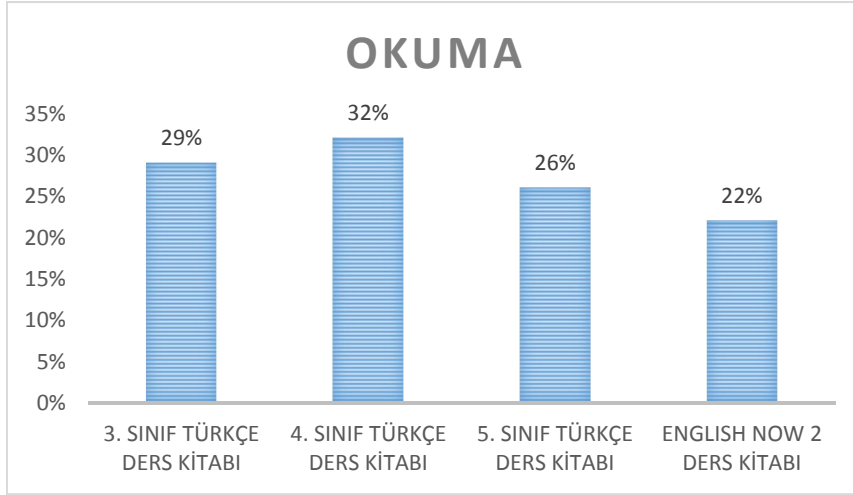
Tablo 7. Ana Dili Öğretimi Ders Kitaplarındaki Etkinlik Toplamları

DERS KİTAPLARI ETKİNLİK SAYILARI	DERS KİTAPLARINDAKİ DİL BECERİLERİNİN ETKİNLİK SAYILARI				
	OKUMA	KONUŞMA	DİNLEME	YAZMA	DİL BİLGİSİ
3. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI	90	6	30	164	20
4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI	139	11	25	200	52
5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI	105	65	70	132	36
ENGLISH NOW 2 DERS KİTABI	69	106		137	7

Tablo 8. Ana Dili Öğretimi Ders Kitaplarının Yüzdelik Analizleri

DERS KİTAPLARI ETKİNLİK SAYILARI	DERS KİTAPLARINDAKİ DİL BECERLERİNİN YÜZDELİK ANALİZLERİ				
	OKUMA	KONUŞMA	DİNLEME	YAZMA	DİL BİLGİSİ
3. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI	%29	%2	%10	%53	%6
4. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI	%32	%3	%6	%47	%12
5. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI	%26	%16	%17	%32	%9
ENGLISH NOW 2 DERS KİTABI	%22	%33		%43	%2

Okuma becerisi

Tablo 9. Ana dili öğretimi ders kitaplarındaki okuma becerisi etkinlik yüzdeleri

Türkiye’de kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarında okuma becerisi etkinlik sayıları; 3. sınıf Türkçe ders kitabında 90, 4. sınıf Türkçe ders kitabında 139, 5. sınıf Türkçe ders kitabında 105’tir. İngiltere’de kullanılan *English Now 2* ders kitabında ise 69 okuma becerisi etkinliği yer almaktadır. Etkinliklerin yüzdeleri tabloda gösterilmiştir. Ders kitaplarında yer alan okuma ile ilgili etkinliklerin birbirlerine yakın oldukları görülmektedir.

Türkçe Öğretim Müfredatında ders kitaplarında okutulacak metinler; bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler ve şiir metinleri olarak tasnif edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında da bu tasnife uygun olarak şiir, hikâye, roman, efsane, masal, destan, fabl, tiyatro, mektup, günlük, biyografi, anı, gezi yazısı ve haber yazısı gibi metin çeşitlerine yer verildiği görülmektedir. Hemen her ünitenin şiirle başladığı Türkçe ders kitaplarında hikâye, masal ve deneme gibi yazınsal metinlerin diğerlerinden daha fazla kullanıldığı gözlemlenmiştir. Özmen (2001: 19) ders kitaplarında farklı türden metinleri okumaları, öğrencilerin okumaya karşı olumlu tutum geliştirmelerine ve bu sayede okuma alışkanlığı kazanmalarına, farklı tür bilgiler edinmelerine, değişik yazınsal türleri görüp bunları tanımalarına yardımcı olacağı için kitaplarda yer alan yazınsal türlerin dengeli bir şekilde dağıtılması gerektiğini söylemektedir.

Türkçe ders kitaplarında okuma becerisinin edinilmesine yönelik kazanımlar, metinler ve bu metinlerle ilişkili etkinliklerle verilmeye çalışılmıştır. Metinlerin kazanımları; okuma kuralları, okumaya hazırlık, metnin anlaşılıp anlaşılmadığının analiz edilmesi, metnin değerlendirilmesi, kelime dağarcığının zenginleştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bu bakımdan amacına uygun olduğu görülmektedir. Türkçe ders kitaplarında okuma becerisi için yer alan etkinliklerde sessiz okuma, sesli okuma, özetleyerek okuma, göz atarak okuma, işaretleyerek okuma, not alarak okuma, soru sorarak okuma, tahmin ederek okuma, metinler arası okuma, eleştirel okuma gibi birçok okuma yöntem ve tekniğinin yer aldığı görülmektedir. Ders kitaplarındaki bütün metinler ve etkinlikler dikkate alındığında sesli okuma, sessiz okuma, göz atarak okuma etkinliklerine diğerlerinden daha fazla yer verilmiştir.

English Now 2 ders kitabında öncelikle metin temelli okuma becerisi kazandırılmaya çalışılmış, bunun bir gereği olarak da üniteler öğrencilerin ilgi, zevk ve beğenilerine hitap edecek şekilde hazırlanmıştır. Kitapta yer alan; Aydınlık ve Karanlık, Alışveriş, Korku Hikâyeleri, Reklamlar, Endüstri, Hayvan Hakları, Şekerlemeler, Süper Kahramanlar, Deniz Hayatı, Yağmur Ormanları üniteleri öğrencilerin beklenti ve seviyelerine hitap edecek şekilde düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra üniteler; genel kültür, sanat, sosyal bilimler, fen bilimleri, hukuk, coğrafya gibi birçok konu hakkında bilgi sahibi olunacak şekilde planlanmış, öğrencilere metinler arası öğrenme ve düşünmeye katkı sunabilecek bir derinlik katılmaya çalışılmıştır.

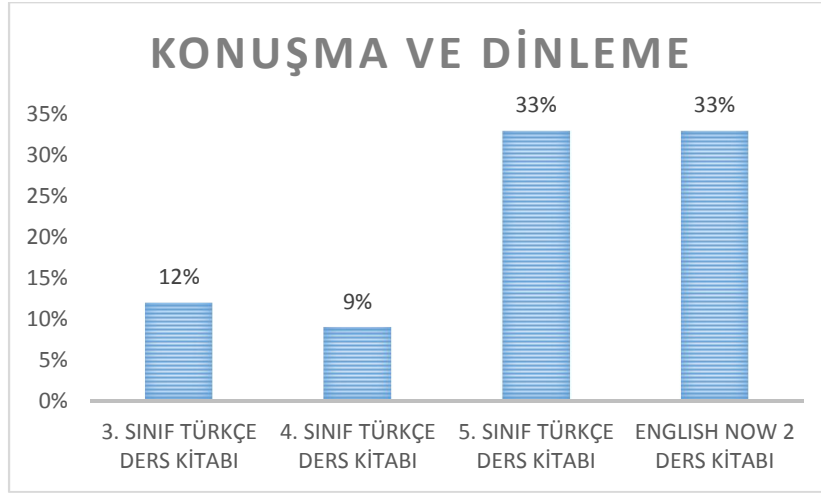
English Now 2 kitabında da okumak sadece yazılı metni okumak olarak ele alınmamış; fotoğraflar, resimler, grafikler, tablolar, diyagramlar ve haritalarla ders kitabı görsel bir okuma şölenine dönüştürülmüştür. Metne dayalı okuma etkinlikleri metnin okunması, görsellerin incelenmesi ve değerlendirilmesi şeklinde olmakla beraber kimi zaman metinle ilgili sorular, eşleştirmeler, kelime, cümle ve paragraf çalışmaları şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kitaptaki okuma etkinliklerinde sesli ve sessiz okumanın yanı sıra, tartışarak okuma, eleştirel okuma, metinle ilişkilendirerek okuma, göz atarak okuma, not alarak okuma, işaretleyerek okuma, tahmin ederek okuma, soru sorarak okuma, söz korusu gibi okuma çeşitlerine yer verilmiştir.

Türkçe ders kitaplarındaki okuma etkinlikleri sekiz tema içerisinde verilirken İngiltere’de on temada okuma becerisi etkinlikleri yer almaktadır. İngiltere’de okuma becerisi oranlarının ve etkinlik sayılarının Türkçe ders kitaplarındakinden daha az olduğu görülmektedir. İngiltere’deki okuma becerisi etkinlikleri verilen metni okumak ve değerlendirmekle ilgili etkinliktir. Okuma metinleri Türkiye’deki kitaplardan farklı olarak birkaç cümle, bir paragraf kimi zaman da kısa metinlerden oluşmaktadır. Türkiye’deki okuma becerisi etkinlikleri ise hem ders kitabında hem de çalışma kitabında yer alan etkinliklerdir. Bunların yanı sıra her tema sonunda serbest okuma metinleri de yer almaktadır. Ders kitaplarında bir sayfadan yedi sayfaya kadar değişen uzunlukta metinler bulunmaktadır. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki Alis Harikalar Diyarında, Bilmeyen Var mı?, Uzayda Bir gün, Anadolu’nun Cirit Oyunları, Sağlıklı Yaşıyorum; 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki; Paylaşmayı Öğrenen Sincap, Babaanne ve İhlamur Ağacı, İp Bacaklı Uzaylı Çocuk, En Büyük Takım Bizim Takım, 3. sınıf Türkçe ders kitabındaki; Yaşasın Demokrasi, Mor Ülkenin Kuşları, Kardan Adam, Birdirbir Oyunu metinlerinin uzun olduğu görülmektedir.

Konuşma ve dinleme becerisi

English Now 2 kitabında konuşma ve dinleme becerisi sözlü iletişim becerisi olarak değerlendirilmiştir. Buradan hareketle konuşma ve dinleme becerileri beraber değerlendirilmiş, etkinlik sayıları tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10. Ana dili öğretimi ders kitaplarındaki konuşma ve dinleme becerisi etkinlik yüzdeleri

3. sınıf Türkçe ders kitabındaki konuşma ve dinleme becerisi 36, 4. sınıf ders kitabında 36, 5. sınıf ders kitabında 135 etkinlikte yer almaktadır. English Now 2 ders kitabında konuşma ve dinleme becerisi etkinlikleri 106 adettir. Tablodan da anlaşılacağı üzere 3. ve 4. sınıf Türkçe kitaplarındaki konuşma ve dinleme becerisi etkinliklerinin az olduğu görülmektedir. Okulun öğrencilere sağladığı imkânlardan birisi de sosyal hayat içerisinde akranlarıyla ve diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurabilmesini sağlayabilmektir. Buradan hareketle 3. ve 4. Türkçe ders kitaplarındaki konuşma ve dinleme becerisi oranlarının düşüklüğü, üzerinde önemle durulması gereken hususlardan biridir. Bunun yanı sıra Türkçe kitaplarda yer alan temaların dördüncü metni dinleme/izleme metinleri şeklinde yapılandırılmıştır.

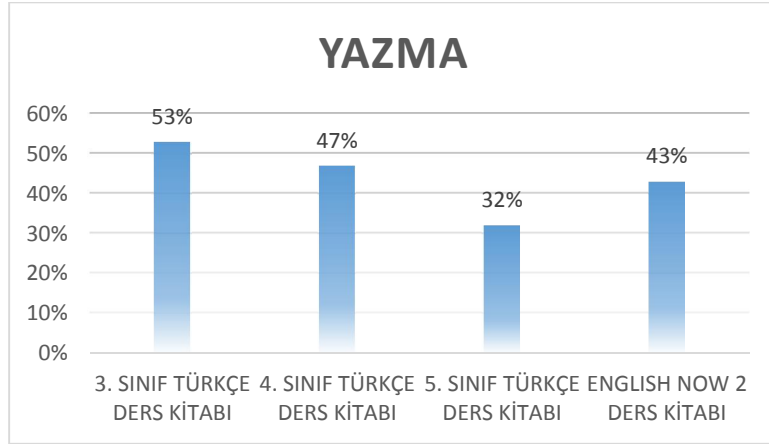
Konuşma becerisi çocuğa özgüven kazandırmak, doğru sesletim yaptırmak ve kurallara uygun konuşmayı öğretmek olarak düşünülmelidir. Türkçe ders kitabında konuşma becerisi etkinlikleri öğrencilerin metinle ilgili sorulara cevaplar vermesi ile sınırlı kalmış, yapılandırılmış konuşma etkinliklerine fazla yer verilmemiştir. Arslan (2012: 229) araştırmasında öğrencilere topluluk karşısında konuşma fırsatının yeterince veril(e)mediği için eğitim kurumlarımızın kendini rahatlıkla ifade edebilen bireyler yetiştir(e)mediği sonucuna ulaşmıştır. Sebep olarak da konuşmaların az sayıdaki resmî törenlerde sadece iyi olan öğrencilere yaptırılması, belli sınavlara odaklanıldığı için konuşma becerisinin ihmal edilmesi, sınıfta daha çok, en başarılı görülen öğrencilere söz hakkı verilmesi, genellikle öğretmenin konuştuğu bir sınıf ortamının olması, öğrencilerin yanlış veya eksik cevap verdikleri zaman azarlanmaları gösterilmiştir. Konuşma becerisi etkinliklerinin, özellikle öğrencinin dilsel gelişimi için önemli olan 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında en az yer bulan beceri olması, kitapların en çok eleştirilecek yönlerinden birisi olduğu düşünülmektedir.

Konuşma ve dinleme becerisi etkinliklerinin English Now 2 kitabında diğer dil becerileriyle dengeli bir biçimde yer aldığı görülmektedir. İngiltere’deki ulusal müfredata göre öğrencilerin dil becerilerini

kullanmalarının tartışma ve ikna kabiliyeti kazanmasında, analiz yapabilmesinde önemli olduğu vurgulanmaktadır. Yine ulusal müfredatta, sözel dil becerisini öğrenciye kazandırabilmek için uygulanması gereken adımların ilki dinleme ve bağlama uygun olarak kendini ifade edebilmektir. İkinci aşama ise konuşma ve sınıf ve okul içerisinde sunum yapabilme aşamasıdır. Bu nedenle ders kitabındaki etkinliklerin çoğunda diyalogların önce ikili gruplar halinde yapılması, daha sonra sınıf ortamına taşınması beklenmektedir. Bu yöntem İngiltere'deki dil eğitiminin de temelini oluşturan etkileşimli dil öğrenme yöntemidir. Üçüncü aşama gruplar arası konuşma ve tartışmadır. Bu aşamada ikili diyaloglar sonucunda ortaya çıkan görüşler grup ortamında paylaşılır ve farklı fikirlerden beslenmeleri sağlanır. Dördüncü aşama da rol oynama yani dramadır. Bu aşama konuşma ve dinleme becerileri açısından son derece önemlidir. Drama etkinlikleri İngiltere'de okul içi faaliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. English Now 2 kitabında da bu aşamaları kapsayan etkinliklerin bulunduğu görülmektedir.

Babayiğit (2019: 36) dünyada ve Türkiye'de ana dili eğitimi konusunda güncel eğilimlerle ilgili yaptığı çalışmada Türkiye'deki ders kitaplarında akıcı konuşma konusunun göz ardı edildiğini söylemektedir. Aynı çalışmada derslerde öğrencilere hazırlıksız konuşma çalışmaları, hazırlıklı konuşma etkinlikleri, tiyatrodaki rol alma, sesli şiir okuma, sesli okuma etkinliklerinin akıcı konuşmaya katkı sunacağı söylenmektedir. Çocuklar için sosyalleşmenin önemli merkezlerinden biri olan okullarda konuşma/dinleme becerilerini yeteri kadar geliştiremeyen öğrencilerin sosyal hayatında birtakım güçlükler yaşaması da kaçınılmaz olacaktır. Konuşma ve dinleme etkinliklerinde kullanılan yöntem ve teknikler, her iki ülkede benzer gibi görünse de Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin nitelik ve sayı bakımından düşüklüğü, öğrencilerin bu beceri alanını hayata geçirmede olumsuzluklarla karşılaşabilecekleri anlamına gelmektedir. Ayrancı ve Durmuş (2018: 36), araştırmalarında Türkçe Dersi Öğretim Programı'na (2018) göre yazılan, bu çalışmaya da kaynaklık eden Türkçe kitaplarından biri olan 5. sınıf Türkçe ders kitabının (MEB) hem 2017 hem de 2018 yıllarında hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı dinleme kazanımlarına uygun şekilde hazırlandığı sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada ortaya çıkan verilerden hareketle, 5. sınıf Türkçe ders kitabının dinleme/izleme etkinlikleri açısından yeterli olduğu ancak 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki konuşma ve dinleme etkinliklerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında temaların dördüncü metni dinleme/izleme metnidir. Öğrenci kazanımları açısından faydalı olduğu görülen nitelikli dinleme/izleme faaliyetlerine Türkçe ders kitaplarında daha fazla yer verilmeli, sınıf seviyeleri mutlaka göz önünde bulundurulmalı, gereğinden uzun ya da kısa dinleme/izleme etkinlikleri ders kitaplarında yer almamalı, dijital desteklerle bu becerinin daha nitelikli hale gelmesi sağlanmalıdır.

Doğan, (2012: 15) Batı'da, özellikle 20. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren dinleme becerisi üzerine çalışmalar yapılmasına rağmen, bu çalışmaların sayısının, anlama becerisinin diğer ayağını oluşturan okuma üzerine yapılan çalışmalardan çok geride kalmış olması nedeniyle dinleme becerisi; yetim kalmış, kaybolmuş, ihmal edilmiş, unutulmuş bir dil becerisi olarak değerlendirilmektedir. Gücüyeter (2009: 170) de araştırmasında ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin kazanımlar açısından çok önemli olduğunu vurgulayarak dinleme becerisinin bu alanda da ihmal edildiğini, bu sebeple de dinleme becerisinin ne düzeyde geliştiğinin tam olarak tespit edilemediğini söylemektedir.

Yazma becerisi

Tablo 11. Ana dili öğretimi ders kitaplarındaki yazma becerisi etkinlik yüzdeleri

Yazma becerisi 3. sınıf Türkçe ders kitabında %53 oran ile 164 etkinlikte, 4. Sınıf Türkçe ders kitabında %47 oran ile 200 etkinlikte, 5. sınıf Türkçe ders kitabında %32 oran ile 132 etkinlikte, English Now 2 ders kitabında %43 oran ile 137 etkinlikte yer almaktadır. Görüldüğü gibi yazma becerisi etkinlikleri bütün ders kitaplarında, ortalamanın üzerinde yer almaktadır.

Türkçe dersi öğretim programındaki yazma becerisinin kazanım oranı düşünüldüğünde bu becerinin özellikle 3. ve 4. sınıflarda ortalamanın hayli üzerinde yer aldığı, anlatma becerilerinden konuşma becerisi oranlarının da yazma becerisine kaydığı görülmektedir. Karagöl ve Tarakçı (2018: 87) Türkçe ders kitaplarındaki yazma becerileri ile ilgili araştırmalarında, incelenen kitapların hem kendi içinde hem de birbirleriyle yazma kazanımlarının sayıları bakımından uyum göstermediğini ortaya koyarak bu sonucun yazarların bir sistem gözetmeden kitap yazdıklarını düşündürmektedir, sonucuna varmışlardır.

Duygu, düşünce ve hayallerin dilin imkânları ölçüsünde yazılı olarak dile getirilmesi, yazmanın alışkanlık biçimine dönüştürülmesi, yazılı anlatım kurallarının uygulanması için çok önemli olan yazma becerisinin Türkçe ders kitabındaki etkinliklerde fazla yer alması elbette olağandır. Ancak Türkçe ders kitaplarındaki oran, beklenenin üzerinde ve diğere beceri alanlarını da geride bırakacak düzeydedir.

Türkçe ders kitaplarında yazma becerisi planlama, yazım kurallarına uyma, farklı tür metinler yazma, yazılanları değerlendirme, yazım ve noktalamaya uygun olarak yazabilme üzerine etkinlikler yer almaktadır. Yazma becerisi için verilen etkinliklerde özetleme, not çıkarma, kelime ve kavram havuzundan yararlanma, boşluk doldurma, metin tamamlama, güdümlü yazma, metni yeniden oluşturma, eleştirel yazma gibi yöntem ve teknikler de kimi zaman kullanılmıştır.

Yazma becerisi diğere becerilerden biraz da farklı olarak süreç gerektiren bir anlatma becerisidir. Bu beceriyi durağanlıktan kurtarmak, daha nitelikli hale getirmek için geleneksel yazma etkinliği anlayışları terk edilmeli, yazma süreci adım adım planlanmalı, yazmaya başlamadan önce öğrenciler gerekli teknik bilgilerle donatılmalıdır. Yazma çalışmalarını görsellerle destekleme, not alma, özet çıkarma, boşluk doldurma, serbest yazma, kontrollü yazma, güdümlü yazma, dikte, grup yazma çalışmaları, metin tamamlama, duyulardan hareketle yazma, eleştirel yazma, yaratıcı yazma gibi farklı

şekillerde yazma çalışmaları yaptırılması, yazma ile ilgili önyargıların aşılmasına ve daha nitelikli yazma etkinliklerinin oluşturulmasına yardımcı olabilecektir.

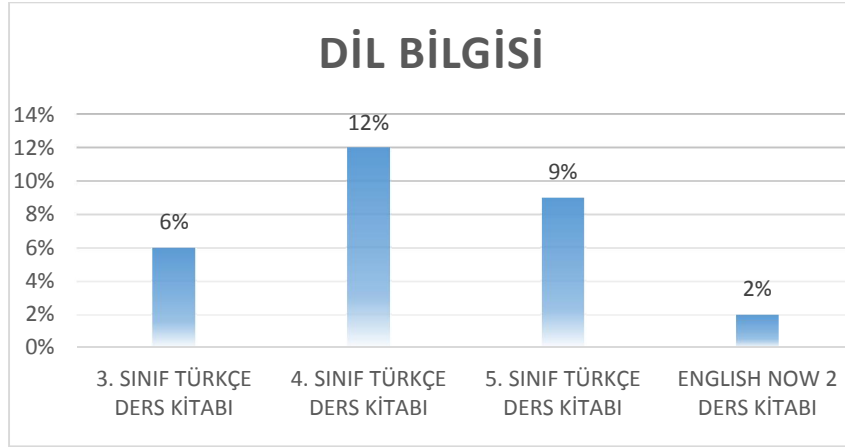
English Now 2 ders kitabında ise temel dil becerilerinden yazma becerisi frekans oranının diğer becerilere oranla fazla olduğu görülmektedir. Ulusal Müfredat Programında öğrencilerin özgüvenli bir şekilde çeşitli türlerde, çeşitli amaçlar için yazmaları tavsiye edilmektedir. Estetik ve yaratıcı yazılar yazması beklenen öğrencilerin ünitenin niteliğine göre bilgi verici, açıklayıcı, öğretici ve öyküleyici yazılar yazmaları istenmektedir.

Kitaptaki etkinlikler bu çeşitliliği barındırması açısından uygun görülmektedir. Kimi yazma çalışmalarında planlı yazma ve yazı taslağı üzerinde durulmuştur. Bunların sağlıklı yürüyebilmesi için de çeşitli formlar üretilmiş, bu formlara kurallara uygun bir şekilde yazı yazılması istenmektedir. Bu tarz yazı etkinliklerinde not alma, kelime havuzundan seçerek yazma, güdümlü yazma, yaratıcı yazma, boşluk doldurma, özetleme, serbest yazma, metin tamamlama, kontrollü yazma, metni yeniden oluşturma, dikte gibi yöntem ve tekniklerden yararlanılmıştır.

Çocuğun yazma becerisi geliştikçe, bilgiyi transfer etme, düşünceleri ile bilgileri arasında bağlantı kurma, bunları gözden geçirip düzenleme ve metinde tutarlılık sağlama çalışmalarını daha etkili bir şekilde yapar. Bu durum daha üst düzey yazmaların oraya çıkmasını sağlar (Akyol, 2006: 93). Türkiye'deki ders kitaplarında en düşük oranın konuşma ve dinlemede olduğu düşünüldüğünde yazma becerisi oranlarının düşürülmesi ve diğer becerilerle denge sağlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de yazma becerisini geliştirmek için verilen etkinliklerde metinlerle ilgili sorulara cevap yazma, boşluk doldurma, kontrollü yazma, kelime havuzundan seçerek yazma, özetleme yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı görülür. Bu yazma çalışmalarında yazım ve noktalama kurallarına uyulması hususu üzerinde de özellikle durulmaktadır. English Now 2 ders kitabında güdümlü yazma, yaratıcı yazma yöntem ve tekniklerinin diğerlerine nazaran daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca yazma çalışmalarında öğrencilerin estetik ve yaratıcı yazılar yazması beklenmektedir. Yazmada yaratıcılığın değeri düşünüldüğünde bunun önemi de ortaya çıkmaktadır.

Yazma becerisi; dikkat, birikim ve zaman isteyen aşamalı bir süreçtir. Kimi zaman yazma becerisini dakikalara sığdırmaya çalışmak, öğrencilerin yeteneklerini tam olarak ortaya koyamamalarına sebebiyet verebilmektedir. Türkçe ders kitaplarında yer alan bazı yazma çalışmalarının uzun olması, yazma alışkanlığı olmayan öğrencilerin daha çok sıkılmalarına sebebiyet verecektir. English Now 2 ders kitabında bulunan yazma etkinliklerinin daha kısa etkinlikler olduğu görülmektedir. Bu etkinliklerde hayatın içinden, kimi zaman bir e-postaya cevap yazma, kimi zaman bir kuruma kısa bir beklenti yazma gibi çalışmaların oluşu dikkat çekmektedir.

Dil bilgisi

Tablo 12. Ana dili öğretimi ders kitaplarındaki dil bilgisi becerisi etkinlik yüzdeleri

3. sınıf Türkçe ders kitabında 20 etkinlikte, 4. sınıf Türkçe ders kitabında 52 etkinlikte 5. sınıf Türkçe ders kitabında 36 etkinlikte, English Now 2 ders kitabında 7 etkinlikte yer almaktadır. Görüldüğü gibi Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi oranı bütün seviyelerde English Now 2 ders kitabından fazla yer almaktadır. Türkiye’de ve İngiltere’de dil bilgisi öğretimi ana dili öğretimi sürecinde ayrı bir alan olarak ele alınmamış dört temel dil becerisi etkinlikleri arasına serpiştirilmiştir. Her iki ülkede de dil bilgisi öğretiminin nasıl yapılması gerektiği, yıllardan beri tartışılmaktadır. Geçmiş yıllarda dil bilgisi, ayrı bir başlık olarak ele alınırken son yıllarda bu uygulamadan vazgeçilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programında (2019) dil bilgisi ile ilgili “Öğrencilerin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak dil bilgisi ve yazım kuralları ile ilgili kazanımlar, artan bir yoğunluk içinde ve aşamalı olarak yapılandırılmıştır.” ifadesi yer almaktadır. Programda ayrıca dil bilgisi ile ilgili etkinliklere anlatım bozukluklarının kavranmasını sağlamak amacıyla yer verileceği ifade edilmektedir.

Dil bilgisi, Türkçe ders kitaplarında okuma, konuşma, dinleme/izleme ve yazma becerilerini destekleyen etkinliklerde yer almaktadır. Bu yanıyla dil bilgisi, oldukça fazla bir öneme sahiptir. Esas olan, dil bilgisi kurallarını detaylı bir şekilde öğretmek değil, kuralları sezdirmek ve bu kurallardan hareketle dil becerilerinin doğru kazanılmasına yardımcı olmaktır. Türkçe ders kitaplarındaki dil bilgisi etkinlikleri de öğrencilerin seviyelerine uygun olarak aşamalı bir sıra ile öğrencilere verilmeye çalışılmıştır.

English Now 2 ders kitabında da dil bilgisi etkinlikleri dil becerileri içerisine dağıtılmış, sezgisel öğrenmeye uygun biçimde yapılandırılmıştır. Dil bilgisinin doğru konuşma ve yazmaya yardımcı olduğu düşünüldüğünde beceriler arasına serpiştirilmesinin uygun olduğu görülmektedir.

Dil bilgisi çalışmalarında asıl olan kural öğretmek değil, gösterme ve uygulamalar sonucu kuralı sezdirmek; kurala bu uygulamalar sonucu ulaşmaktır. Her iki ülkede de dil bilgisi ile ilgili etkinliklerde öncelikle kural sezdirilmiş, arkasından kuralın kelime, cümle ve metin düzeyindeki çeşitli uygulamaları yer almış, öğrencinin bu kurala uygulamalarla ve bu kuralı sezerek ulaşması sağlanmıştır. Ancak Türkiye’de bu kural öğretimi yine çok belirgin ve bilgi depolayıcı şekilde, İngiltere’de ise daha uygulamaya dönük yapılmaktadır.

Sonuç ve tartışma

Türkçe Dersi Öğretim Programı ile basılı ve elektronik ortamlarda dinlediklerini ve okuduklarını anlayan, kendilerini yazılı ve sözlü olarak ifade eden; eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünen, millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır. (2019: 3) Bu amacın gerçekleşebilmesi için de program, öğrencilerin sözlü iletişim, okuma ve yazma öğrenme alanlarındaki kazanımlarla farklı türlerden metinler üzerinde çalışmalar yaparak anlama, anlamlandırma, değerlendirme ve sentezleme becerilerini geliştirmeye odaklanmıştır. Bu yüzden ders kitapları, metinleri ve etkinlikleri esas alan temalar halinde (Baskın, S. & Buzukluoğlu, S. 2016: 25) ve dil becerilerini dikkate alarak hazırlanmıştır. Ancak bu düzenleniş ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Özellikle eğitim alanında ilerlemiş ve ana dili eğitimini standartların üzerinde gerçekleştirebilen ülkelerin ders kitaplarının Türkçe ders kitapları ile karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilmesi önemlidir.

Türkiye ve İngiltere'deki ana dili öğretimindeki ders kitaplarını ve kitaplardaki temel dil becerilerini karşılaştıran çalışmada ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

1. Türkiye'de kullanılan 3, 4, 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında üçü zorunlu olmak kaydıyla sekiz tema bulunmaktadır. 3. sınıf Türkçe ders kitabı 190 sayfa, 4. sınıf Türkçe ders kitabı 200 sayfa, 5. sınıf Türkçe ders kitabı ise 254 sayfadır. 3. ve 4. Sınıf Türkçe ders kitapları üç ayrı kitaptan oluşmaktadır. 144 sayfa olan English Now 2 ders kitabında on ünite bulunmaktadır.

2. Günümüzde kullanılan ders kitaplarında görsellik çok önemli bir yer tutmaktadır ve (Ametller & Pinto, 2002: 14)'nın da dediği gibi görsellerle desteklenmiş metinlerin okuduğunu anlamaya yönelik olumlu etkisi üzerine araştırmalar yoğunlaşmaktadır. Akyol (2006: 17) günümüz toplumunda okuyazar olmanın, yalnızca yazı ve konuşma dilini değil, aynı zamanda televizyon ve filmlerin, siyasi ve ticarî reklamların ve fotoğrafların aktif, eleştirel ve yaratıcı anlamda okuyucusu ve anlamlandırıcısı olmayı gerektirdiğini söylemektedir. Görsellik açısından English Now 2 kitabının oldukça zengin olduğu görülmektedir. Kitapta metinlerle ilgili görsellerin yanı sıra metinlerin türüne ve niteliğine uygun çizimler, şekiller, yönergeler, karikatürler, haritalar, diyagramlar da bulunmaktadır. Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin ise daha çok metinlerle ilgili oldukları görülmektedir. 2008'de yapılan MEB çalıştayından sonra Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin daha nitelikli olduğu görülse de kitaplarda yer alan görseller, hâlâ pedagojik açıdan ve başka açılardan tartışılmaya devam etmektedir.

3. Okuma becerisi etkinlikleri Türkçe ders kitabında %29, 4. sınıf kitabında %32, 5. sınıf kitabında %26, English Now 2 kitabında %22 oranında yer almaktadır. Okuma becerisi oranlarının iki ülke ders kitaplarında da birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ders kitaplarında yer alan metinler okuma becerisi kazanmada önemli bir yere sahip olsa da tek başına yeterli bir etken değildir. İngiltere'deki okullarda öğrencilere eş zamanlı olarak aynı kitaplar okutulmakta ve bu kitaplara yönelik çok sayıda etkinlik planlanmaktadır. Akran öğrenmesini de destekleyen bu tür okuma etkinlikleri, Türkiye'de de çeşitli kitap okuma yarışmalarıyla ortaya konmaktadır. Okuma becerisinin uluslararası arenada PISA sınavlarıyla ölçülebilmektedir. Uluslararası geçerliliği olan PISA sınavında öğrencilerin eleştirel okuma yapabilmesini sağlayan biçimde yapılandırılmıştır. Türkiye PISA 2018 okuma sınavı puanına göre 78 ülke arasında 40. Sıradadır. İngiltere ise 78 ülke arasında 15. Sıradadır. OECD ülkelerinin okuma testinin ortalaması 487'dir. Türkiye'nin puanı 466 iken İngiltere'nin puanı 504'tür. Veriler İngiltere'nin okuma becerisi kazandırma konusunda Türkiye'den daha iyi olduğunu gözler önüne sermektedir.

4. İki ülkenin ders kitapları arasındaki en dikkat çekici farklardan biri ünite isimleridir. English Now 2 ders kitabında “*Ahşveriş, Süper Kahramanlar, Hayvan Hakları, Korku Hikâyeleri, Şekerlemeler*” gibi ilgi çekici ve öğrencilerin dünyalarına hitap eden üniteler bulunmaktadır. Bu ünitelerde de kısa metinler tercih edilmiş; tarih, coğrafya, fen bilgisi gibi birçok dersle ilgili etkinliklerden faydalanılmıştır. Türkçe ders kitaplarında zorunlu temalar “*Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk*” dışındaki temalar yazarlara ve yayıncılara bırakılmıştır. Tekşan ve Özden (2008: 114) “*Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme*” adlı çalışmalarında Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin büyük çoğunluğunun ısmarlama metinler olup temalara göre kitap hazırlanırken yazılmış görüntüsü sergilediği, metinlerin estetik duygusu uyandıracak güzellikte olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Solak ve Yaylı, (2009: 24)Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle ilgili yaptıkları çalışmada metinlerin uzun olduğu, bazı metinlerin öğrencilerin seviyelerinin üzerinde olduğu, bazı Türkçe ders kitaplarının öğrencileri yeni kelimelerle karşılaştırmada ve kök kelime kazandırmada yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. MEB tarafından belirlenen ünitelerin çocuk dünyasına hitap edecek şekilde çeşitlendirilmesi metinlerin de buna göre belirlenmesi gerekmektedir.

5. 3. sınıf Türkçe ders kitabında konuşma ve dinleme becerisi % 12, 4. sınıf ders kitabında %9, 5. sınıf ders kitabında %33, English Now 2 ders kitabında bu beceri %33’tür. 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan konuşma ve dinleme becerisi etkinlik sayılarının oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Özbay (2005: 168) sözlü iletişimdeki başarı düzeyinin etkin dinleme ve konuşmaya bağlı olmasına karşın az gelişmiş konuşma ve dinleme yeteneklerimizin iletişimi olumsuz yönde etkilediğini, konuşmanın insan hayatında önemli bir rolü olduğunu gözden uzak tutmadan çocuk ve gençlerimize etkili bir konuşma becerisi kazandırmanın gerekli olduğunu belirtmektedir. İngiltere sözlü iletişim becerilerini istenilen seviyeye yükseltmek ulusal müfredatın en önemli hedeflerinden birisidir. Bu beceriyi geliştirebilmek için ders kitaplarında yer alan etkinliklerin yanı sıra dönem kostümlerinin de kullanıldığı drama etkinlikleri yapılmaktadır. Sınıflardaki akıllı tahta ve diğer dinleme araçlarıyla etkinlikler yapılmaktadır. Türkiye’de eğitim öğretimin önemli bir unsuru hâline gelen EBA muadili bir platform olan BBC bitesize da dinleme/izleme etkinliklerinin temel kaynaklarından biridir. Konuşma ve dinleme becerisinin okullarda akran etkileşimi ile gelişmesi eğitim sisteminin en temel esaslarından biridir. Çintaş ve Yıldız, (2015: 16)’ın ifadesiyle etkileşimli öğretim stratejisi, öğrencinin süreçte aktif olarak kendi öğrenmesinin yanı sıra arkadaşlarıyla da etkileşim hâlinde olarak onların da gelişimlerini desteklediği bir stratejidir. İngiltere’deki tüm ilkokullarda küme biçiminde oturmak esastır. Marie, (2002:44), akran öğrenmesinde sınıf düzenlemesinin (ve teknoloji kullanımının) son derece önemli olduğunu vurgulamaktadır. Grup çalışmalarına imkân sunan oturma biçimlerinin yanı sıra İngiltere’deki ilköğretim okullarındaki sınıf ortamları ev ortamını çağrıştıracak şekilde tasarlanmıştır. Nitelikli dinleme faaliyetlerine katkı sunabilmek amacıyla öğrenciler halı üzerine oturarak öğretmenlerinin anlattığı dersi dinleyebilmektedir.

6. Yazma becerisi oranları, incelediğimiz bütün ders kitaplarında ortalamanın üzerinde yer almaktadır. 3. sınıf Türkçe ders kitabında %53, 4. sınıf %47, 5. sınıf %32 olarak görülmektedir. English Now 2 ders kitabında bu oran %43 olarak görülmektedir. Yazma becerisi oranları birbirlerine yakın gibi görünmesine rağmen iki ülke ders kitaplarında yer alan etkinlikler açısından ciddi farklılıklar göze çarpmaktadır. Türkçe ders kitaplarında “Aşağıdaki karikatürden hareketle bir hikâye ya da duygu ve düşüncelerinizi anlatan bir metin yazınız.” “Metinden hareketle üç soru yazınız.” “Metne farklı başlıklar yazınız.” “Aşağıdaki sözcüklerden hareketle bir şiir yazınız.” “Metinle ilgili düşüncelerinizi yazınız.” “Dinlediğiniz metnin özetini yazınız.” “Anlamını yeni öğrendiğiniz kelimeleri de kullanarak kısa bir hikâye bir hikâye yazınız.” gibi yapılandırılmamış ve yönerge içermeyen yazma çalışmaları

ağırlıkta iken English Now 2 ders kitabında yazma etkinliğini planlayan yönerge kutucukları yer almaktadır. Bu yönergeler ışığındaki planlı yazma etkinlikleri birkaç hafta sürebilmektedir.

7. 2019'da yayınlanan Türkçe öğretim programında dil bilgisinin Türkçe ders kitaplarında artan bir yoğunluk içerisinde ve aşamalı olarak yapılandırıldığı ifade edilmektedir. Türkçe ders kitaplarında da dil bilgisi ayrı bir başlık olarak ele alınmamıştır. 3. sınıf Türkçe ders kitabında yazım ve noktalama, ismin yerine kullanılan kelimeler, iyelik ekleri ve sık kullanılan yapım ekleri (-lık, -lı, -sız, -cı) ile ilgili etkinlikler yer almaktadır. 4. sınıf Türkçe ders kitabında yazım ve noktalama, hâl ekleri, sık kullanılan yapım ekleri -ki ekinin kullanımı, iş-oluş-hareket bildiren kelimelerle ilgili etkinlikler yer almaktadır. 5. sınıf Türkçe ders kitabında ise yine metinlerle ilişkili yazım ve noktalama etkinlikleri, ses olayları, ek-kök etkinlikleri yer almaktadır. İngiltere'de kullanılan ders kitabında da dil bilgisi ayrı bir başlık olarak yapılandırılmamıştır ve derslerde dil bilgisinin nasıl işleneceği tartışmalı bir konudur. 2013'te gramer, yazım ve noktalama konularının daha hafifletilerek verildiği testlerin gündeme gelmesiyle tartışmalar artmıştır. İngiltere Eğitim Bakanlığı (DfE, 2013) genel bir yaklaşım olarak dil bilgisi öğretiminin kural silsilesi şeklinde verilmekten ziyade anlamlı bir bağlamla sunulduğunda öğrencinin dil becerilerini geliştirmesine olumlu katkı sağlayacağı görüşündedir. Halliday ve Mathiessen (2013: 36) de grameri anlamdan soyutlamanın onu işlevsel olarak zayıflatacağı görüşündedirler. Onlara göre bağlamından kopuk şekilde öğretilen dil bilgisi öğrenciye sindirme, işleme, muhafaza etme fırsatı vermez. İngilizce telaffuz farklılıklarına sahip bir dil olduğu için kitaplardaki dil bilgisi çalışmalarının sesletim temelli yapıldığı görülür. Bu sebeple ulusal müfredatta da sınıf seviyelerine göre sesletim esaslı söz varlığı listeleri yer almaktadır. Bu listelerde yer alan kelimeler ders kitaplarındaki metinlerde de bağlama uygun olarak yer almaktadır. Eğitim aşamalarının her birinde yapılan SAT sınavlarında da sesletim ayrı bir sınav başlığı olarak yer almaktadır.

8. Temel dil becerilerinin ölçme değerlendirme biçimleri açısından da Türkiye ve İngiltere arasında farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye'deki ilköğretim kademesinde öğrenim gören öğrencilerin ana dili dersleriyle ilgili becerileri ders öğretmenleri tarafından yapılan sınavlarla ölçülmektedir. Dönem sonlarında ana dili ders notları diğer tüm notlarla birlikte öğrencilerin karnesine yansımaktadır. İngiltere'deki ilköğretim okullarında öğrencilere belli dönemlerde gelişim raporları verilmektedir. Bu gelişim raporlarında öğrencilerin dille ilgili gelişimleri de sözel olarak yazılmaktadır. İngiltere'de beş aşamaya ayrılmış olan eğitimin her bir aşaması sonunda SAT (Standart Assessment Test) adı verilen merkezî sınavlar yapılmaktadır. Öğrenciden ziyade öğretmenin ve okulun durumunu tespit etmeye yarayan bu sınavlarda okuma, telaffuz, noktalama ve gramer testleri yer almaktadır. Lise bitirme sınavı olan GCSE ve üniversiteye giriş sınavı olan A Level sınavlarında ise dört temel dil becerisi ayrı ayrı ölçülmektedir.

9. Ders kitapları içerikleri tek kaynaktan toplaması sebebiyle bir ders materyali olarak bütün dünyada önemini korumaktadır ancak günümüz koşullarındaki eğitim ortamları içerisinde ders materyallerinin de mümkün olduğunca çeşitlendirilmesi gerekmektedir. "Görseller ve çoklu ortam araçları (ing. multimedia tools), bize basılı ve tek düze harflerden oluşan metinlerin kullanıldığı tek ortam olan okulları, öğrencinin ilgisini çekecek ve onları motive edecek şekilde yeniden inşa etme şansı vermesi açısından oldukça önemlidir" (Oring 2000). "Yalnızca yazılı ve basılı metinler ile sınırlı kalan; öğrencilerin çevrelerini sarmış durumda olan görsel ve elektronik metinler ile zenginleştirilmeyen ilköğretim Türkçe dersleri, öğrencilerin yaşantılarından uzak kalmakta, bu durumda derslerin öğrenciye hitap edememesine neden olmaktadır" (Kurudayıoğlu, 2010: 45). Bu sebeple ana dili öğretiminde kullanılan ders materyalleri modern dünyanın insanlara sunduğu imkânlar nispetince genişletilmeli, zenginleştirilmelidir.

Kaynakça

- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök.
- Ametller, J. & Pinto, R. (2002). Students reading of innovative images of energy at secondary school level. *International Journal of Science Education*, 24(3), pp. 285-312.
- Arslan, A. (2012). Üniversite öğrencilerinin topluluk karşısında konuşma ile ilgili çeşitli görüşleri (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi örneği). *Turkish Studies*. 7(3), 221-231.
- Ayrancı, B. B. & Durmuş, G. (2018). 2017 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan dinleme/izleme etkinliklerine eleştirel bir bakış. *International Journal of Languages’ Education and Teaching*. 6(2), s. 192-216.
- Babayiğit, Ö. (2019). Dünyada ve Türkiye’de Anadili Eğitiminde Güncel Yönelimlerin Öğretim Üyelerinin Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2019 7(2) 181-190.
- Baskın, S. & Buzlukluoğlu Arslan, S. (2016). Metin dışı okumalar ve basın dilinin yazma eğitiminde kullanımı, *Türk Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 25-30.
- Çintaş, D. (2015). Etkileşimli öğretim stratejisinin Türkçe eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin konuşma becerilerine etkisi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 1.
- Doğan, Y. (2012). *Dinleme eğitimi*. 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Durmuşçelebi, M. (2007). Türkiye ve Almanya’da İlköğretimde Anadili Öğretimi – Eğitim Programları ve Ders Kitapları Açısından Bir Karşılaştırma) Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi Anabilim Dalı.
- Güçüyeter B. (2009). Türk Dili ve Edebiyatı Derslerinde Dinleme Eğitimi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(2), 161- 170.
- Gündüz, O. & Şimşek, T. (2013). *Uygulamalı Okuma Eğitimi*. Ankara: Grafiker.
- Halliday, M.A.K. & Matthiessen, C. (2013). Halliday’s introduction to functional grammar. 3rd edn. New York: Hodder Education.
- Karababa, Z. C. (2005). Avrupa’da Anadili Öğretimi Türkçe ve İngilizce Anadili Ders Kitaplarının İncelenmesi ve Karşılaştırılması (Kuzey İrlanda, İskoçya ve İngiltere Örneği). *Millî Eğitim*(167). http://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-karababa.htm adresinden alınmıştır.
- Karagöl E. & Tarakçı R. (2018). *International Journal of Languages’ Education and Teaching* Volume 6, Issue 4, December, Secondary School Turkish Textbooks in Terms of Writing Skills, p. 87-100.
- Karasar, N.(2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, (10. baskı). Ankara: Nobel.
- Kavcar, C. & Oğuzkan, F. & Sever S. (1998). *Türkçe Öğretimi Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin*, Ankara: Engin.
- Kurudayıoğlu, M. & Tüzel. (2010). *21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı Ve Türkçe Eğitimi – TÜBAR-XXVIII-/2010*.
- Kurt, B. (2017). Türkiye ve Macaristan’da Ana Dili Derslerinde Kullanılan Ders Kitaplarının Karşılaştırması. INES (International Academic Research Congress), (s. 407). Antalya.
- Mullis, I. V. S. & Martin, M. O. & Kennedy, A. M. & Foy, P. (2007). PIRLS 2006 International Report. Chestnut Hill, PA: IEA.
- Oring, S. (2000). “A Call For Visual Literacy”, *School Arts*, April, s. 58-59.
- Özbay, M. (2005). *Sesle ilgili kavramlar ve konuşma eğitimi*. *Millî Eğitim Dergisi*, s.168.
- Özmen, R. (2001). *Okuma Becerisi*. A. Ataman (Der.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe* 1-8, (s. 17-59). Ankara: Nobel.

- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.
- Stebler, Z. (2014). Türkiye ve İsviçre'deki Ortaokul Öğrencilerinin Ana Dili Öğretimi Ders kitaplarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Tez No. 381634).
- Tekşan, K. & Özden, M. (2008). *Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme*, VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Çanakkale.
- Topçuoğlu, F. (2010). Türkiye ve İngiltere'de İlköğretim İkinci kademedeki Kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarındaki Beceri alanlarının karşılaştırılması. Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Tez No. 254592).